

Ein cyf/Our ref: JH/PO/320/24

Jenny Rathbone MS
Cadeirydd, Y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol
Senedd Cymru

8 Tachwedd 2024

Annwyl Jenny,

Diolch am eich llythyr dyddiedig 11 Hydref ynghylch craffu'r Pwyllgor ar y cynnydd o ran cryfhau a hyrwyddo cydraddoldeb a hawliau dynol yng Nghymru. Cytunodd Llywodraeth Cymru i weithredu nifer o argymhellion yn Adroddiad Ymchwil Cryfhau a Hyrwyddo Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yng Nghymru 2021 (SAEHR) fel y nodir yn ei hymateb ym mis Mai 2022. Bydd y Pwyllgor yn ymwybodol bod Llywodraeth Cymru hefyd wedi cyhoeddi nifer o gynlluniau gweithredu cydraddoldeb unigol gan gynnwys y Cynllun Gweithredu LHDTTC+, Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol a'r Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Rhywiol, a ddatblygwyd i hyrwyddo cydraddoldeb i grwpiau difreintiedig yng Nghymru. Gan weithio gyda'r Tasglu Anabledd, mae strategaeth newydd ar gyfer pobl anabl yn cael ei datblygu a byddwn yn ymgynghori arni'r flwyddyn nesaf.

Mae'r ymatebion i'ch cwestiynau wedi'u nodi isod.

1. Cynnydd ar gyflawni pob cam gweithredu y cytunwyd arno gan Lywodraeth Cymru yn yr ymateb i adroddiad SAEHR

Cytunodd Llywodraeth Cymru i fabwysiadu dull fesul cam o weithredu'r argymhellion sy'n canolbwyntio ar y canlynol: a) Gwaith Paratoi Deddfwriaethol; b) Canllawiau; c) Adolygiad o Ddyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus; ch) Ymgorffori Hawliau Dynol mewn Aseiad Effaith a d) Codi Ymwybyddiaeth. O ystyried cymhlethdod ac ehangder y gwaith dan sylw, nid oes terfyn amser ar gyfer y gwaith hwn.

a) Gwaith Paratoi Deddfwriaethol – argymhellion 1 a 25:
Sefydlodd Llywodraeth Cymru y Grŵp Cynghori ar Hawliau Dynol (HRAG) ym mis Gorffennaf 2022 i oruchwylio a llywio cynnydd camau gweithredu SAEHR. Mae'r grŵp yn cyfarfod bob chwarter, ac maent wedi cyfarfod wyth gwaith hyd yma. Mae Swyddogion Llywodraeth Cymru yn darparu cymorth ysgrifenyddol ar gyfer y cyfarfod ac yn adrodd iddynt ar gamau gweithredu.

Sefydlwyd y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol ym mis Medi 2022 i gynghori Llywodraeth Cymru ar y camau nesaf i fwrw ymlaen ag argymhellion 1 a 25, h.y. ymgorffori cytundebau hawliau dynol rhyngwladol yng nghyfraith Cymru. Fel grŵp annibynnol, mae'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn pennu ei raglen waith a'i amllder ei hun. Mae'n cyfarfod bob yn ail fis ar hyn o bryd. Darperir dyletswyddau'r Ysgrifenyddiaeth gan swyddogion. Mae Cadeirydd y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn ymgysylltu'n rheolaidd â swyddogion ac yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Grŵp Cynghori ar Hawliau Dynol am y cynnydd. Cyflwynodd y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol adroddiad interim gweithredol i Lywodraeth Cymru ym mis Ebrill 2023.

Tan fis Mehefin 2023, roedd gan aelodau'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol a Gweinidogion Cymru bryderon sylweddol am nodau datganedig Llywodraeth y DU ar y pryd i ddisodli Deddf Hawliau Dynol 1998 a gafodd eu gwaethygu drwy gyflwyno'r Bil Hawliau yn y Senedd. Gan adlewyrchu'r pryderon hynny, roedd y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol wedi ystyried camau i wreiddio hawliau yng Nghymru mewn ffordd a fyddai'n eu diogelu rhag unrhyw atchweliad posibl, ochr yn ochr â'r ffactorau eraill a nodwyd yn Adroddiad SAEHR sy'n sail i'r angen i ymgorffori.

Fodd bynnag, mae'r pryderon hyn sy'n ymwneud â bygythiad amddiffyniadau hawliau dynol yn y DU o dan Ddeddf Hawliau Dynol 1998 wedi lleihau wrth i'r Bil Hawliau gael ei dynnu'n ôl yn 2023.

Mae rhagor o eglurder wedi dod i'r amlwg mewn perthynas â phwerau deddfwriaethol y Llywodraethau datganoledig. Roedd Llywodraeth y DU ar y pryd wedi llwyddo i herio Llywodraeth yr Alban dros eu cymhwysedd deddfwriaethol i gyflwyno'r Bil Diwygio Cydnabod Rhywedd (Yr Alban) ym mis Rhagfyr 2023. Penderfynodd Llys y Sesiwn, oherwydd bod y Bil wedi addasu ystyr "tystysgrif cydnabod rhywedd lawn", bod y gyfraith wedi'i addasu'n anghyfreithlon fel y mae'n berthnasol i faterion a gedwir yn ôl, gan gynnwys cyfle cyfartal. Ar wahân, yn 2021, dyfarnodd y Goruchaf Lys nad oedd gan Weinidogion yr Alban y pwerau deddfwriaethol i ymgorffori Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn yng nghyfraith yr Alban yn y ffordd roeddent wedi drafftio mewn dau Fil, wrth i'r darpariaethau addasu Deddf yr Alban 1998. Ceir cyfyngiadau tebyg yn Neddf Llywodraeth Cymru 2006.

Yn olaf, mae'r gwaith archwilio a wnaed hyd yma yn dangos yr angen i ganolbwyntio'n fwy eang ar argymhellion ymarferol i hyrwyddo hawliau dynol yng Nghymru. Charles Whitmore sy'n arwain y gwaith hwn ar hyn o bryd. Mae natur gymhleth a manwl y gwaith hwn yn golygu nad yw'n briodol cymhwyso terfyn amser iddo.

Ym mis Medi, cyhoeddodd Ysgrifennydd Cabinet yr Alban, Shirley-Ann Somerville, ASA, oedi o ran Bil Hawliau Dynol yr Alban tan ar ôl etholiadau'r Alban, gan nodi cyfyngiadau ar y setliad datganoli, a amlygwyd gan benderfyniad y Goruchaf Lys ym Mil Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn 2021. Mae hyn yn cyfyngu ar y cwrpas ar gyfer mesur newydd i hyrwyddo hawliau, cymhlethdodau rhyngweithio â dyletswyddau presennol ar gyfer deiliaid hawliau, a diffyg cynlluniau a disgwyliadau rhanddeiliaid. Rydym am ddysgu o brofiad yr Alban, felly rydw i wedi gofyn am gyfarfod gydag Ysgrifennydd y Cabinet, Shirley-Ann Somerville, ac rydw i hefyd wedi ysgrifennu'n ddiweddar at yr Arglwydd Ponsonby o Shulbrede, Is-ysgrifennydd Gwladol Seneddol yn y Weinyddiaeth Gyfiawnder sydd â phortffolio hawliau dynol ar gyfer Llywodraeth y DU.

b) Canllawiau – Argymhellion 2-4, 6-10, 12-13, 15-16

Mae datganiad o ymrwymiad i hawliau dynol wedi cael ei ddatblygu gan swyddogion, gan weithio gyda rhanddeiliaid gan gynnwys Awdurdodau Lleol, y TUC, y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Comisiwn Cenedlaethau'r Dyfodol, y byd academiaidd; ac arbenigwr cyfreithiol annibynnol. Cymeradwyodd yr HRAG y datganiad yn ei gyfarfod ym mis Chwefror. Dyma'r datganiad: "Mae hawliau dynol yn perthyn i bawb. Byddwn yn parchu, yn diogelu ac yn cyflawni'r hawliau hyn er mwyn i bawb yng Nghymru fod yn gallu byw gydag urddas, rhyddid, diogelwch a heb wahaniaethu. Rydym yn ymrwymo i ddull hawliau dynol sy'n blaenoriaethu llesiant pobl nawr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol."

Mae swyddogion hefyd yn gweithio gyda rhanddeiliaid i ddatblygu ymhellach sut gellir bwrw ymlaen â dull hawliau dynol, gan adeiladu ar y Dull Gweithredu ar Hawliau Plant a'r Dull Hawliau Dynol ar gyfer Pobl Hŷn yng Nghymru. Byddaf yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y gwaith hwn maes o law.

Ym mis Mawrth eleni, cyhoeddais Ddatganiad Ysgrifenedig yn cyhoeddi ein Hamcanion Cydraddoldeb Cenedlaethol newydd sy'n cynnwys ffocws ar hawliau dynol. Mae Amcan Cydraddoldeb Cenedlaethol 2 yn nodi, "Byddwn yn creu Cymru lle gall pawb fod yn ymwybodol o'u hawliau dynol, lle cânt eu diogelu, eu hyrwyddo a lle maent yn sail i bob polisi cyhoeddus". Mae cynnwys hawliau dynol fel Amcan Cydraddoldeb Cenedlaethol yn enghraifft arall o'n hymrwymiad i hawliau dynol.

Mae argymhelliad 6 yn argymhell diwygio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau i ddiwygio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol. Mae'r canllawiau statudol presennol eisoes yn annog Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i wahodd partneriaid sydd â diddordeb (sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus) i gymryd rhan mewn gweithgareddau fel y gwelant yn briodol. Mae'r canllawiau hefyd yn annog ystyriaeth briodol a chymhwyso dyletswyddau mewn perthynas â chydaddoldeb, Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn, tlodi a bioamrywiaeth wrth ddatblygu cynlluniau llesiant lleol. Mae swyddogion yn ymgysylltu â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ynghylch cyfleoedd i wella'r canllawiau statudol. Fel rhan o'r ymarfer, bydd swyddogion yn ceisio barn ar y broses adrodd flynyddol.

c) Adolygu Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus

Mae gwaith cychwynnol wedi'i wneud; fodd bynnag, nid oes gennym y mandad i adolygu Dyletswydd Cydraddoldeb y Sector Cyhoeddus sy'n sail iddi. Er y gallai elfennau o Ddyletswyddau Cydraddoldeb presennol sy'n benodol i Gymru elwa o gael eu diweddarau, rydym wrthi'n blaenoriaethu'r gwaith o hyrwyddo cydraddoldeb i bobl Cymru drwy gyflawni ein cynlluniau gweithredu.

ch) Ymgorffori Hawliau Dynol mewn Asesiad Effaith

Mae swyddogion yn edrych ar opsiynau i ymgorffori hawliau dynol mewn prosesau asesu effaith ehangach. Rydym yn gobeithio rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd yn y maes hwn ddechrau 2025.

d) Codi Ymwybyddiaeth – Argymhellion 34 – 39

Ym mis Hydref 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddiweddariad ar ei gwefan ar y camau y mae wedi'u cymryd i gryfhau hawliau dynol yn ystod y cyfnod rhwng 2018 a 2022.

Ym mis Rhagfyr 2023, bu Llywodraeth Cymru yn gweithio mewn partneriaeth â Chanolfan Materion Rhyngwladol Cymru i godi ymwybyddiaeth o hawliau dynol drwy goffáu 75 mlynedd ers Datganiad y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Dynol i ddathlu Diwrnod Hawliau Dynol (10 Rhagfyr). Cynhaliwyd digwyddiad wyneb yn wyneb yn y Deml Heddwch yng Nghaerdydd, ac roedd 80 o bobl yn bresennol gan gynnwys amddiffynwyr hawliau dynol. Yn ystod yr un mis, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddatganiad ar y cyd gen i a Mick Antoniw AS, sef y Cwnsler Cyffredinol a'r Gweinidog dros y Cyfansoddiad ar y pryd, i godi ymwybyddiaeth o hawliau dynol.

Ym mis Rhagfyr 2023, rhoddais y ddarlith gyntaf yn yr Arsyllfa ar Hawliau Dynol a Chyfiawnder Cymdeithasol ym Mhrifysgol Abertawe. Cafodd y ddarlith ei ffrydio'n fyw ar-lein, ac mae recordiad ar gael ar eu gwefan.

Rydym hefyd yn cynllunio i gynnal digwyddiad ar-lein i ddathlu pen-blwydd Diwrnod Hawliau Dynol 2024 yn 76 oed.

Tryloywder ac atebolrwydd

2. Mae holl gofnodion cytunedig y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol a'r Grŵp Cynghori ar Hawliau Dynol bellach wedi cael eu llwytho i fyny ar wefan Llywodraeth Cymru. Cytunaf fod tryloywder ac atebolrwydd yn hanfodol, ac mae adnoddau ar gael erbyn hyn i sicrhau bod yr wybodaeth ddiweddaraf yn cael ei rhoi'n fwy amserol yn y dyfodol.

3. Bydd copi o Gylch Gorchwyl y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn cael ei roi i chi, a bydd ar gael ar wefan Llywodraeth Cymru hefyd.

Mae'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn grŵp annibynnol sy'n pennu ei raglen waith ei hun. Ar hyn o bryd mae'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn defnyddio'r fframwaith dadansoddol ar sail hawliau y mae wedi'i ddatblygu ar gyfer CEDAW a CRDP. Mae'r gwaith hwn yn newydd ac yn gymhleth – nid ydym yn ymwybodol o unrhyw enghreifftiau o ddull gwyddonol systematig o ddatblygu modelau ymgorffori ar gyfer hawliau dynol rhyngwladol yng nghyd-destun trefniadau cyfansoddiadol tebyg.

Mae cadeirydd y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol wedi cyflogi aelod o staff yn ddiweddar i gefnogi'r gwaith hwn. Dim ond ar ôl i'r dadansoddiad hwn gael ei gwblhau y gellir datblygu amserlen gyflawni ar gyfer argymhellion sy'n dod i'r amlwg.

4. Bydd copi o adroddiad interim y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn cael ei roi i chi. Mae Llywodraeth Cymru wedi penderfynu peidio â chyhoeddi'r adroddiad hwn oherwydd ei fod ar lefel uchel sy'n dal i fynd rhagddo. Trafodwyd yr adroddiad yng nghyfarfod y Grŵp Cynghori ar Adnoddau Dynol ym mis Medi 2023 lle cytunwyd bod y camau nesaf yn gam gweithredu mwy penodol.

Cyfathrebu a chodi ymwybyddiaeth

5. Bydd Cynllun Cyfathrebu Hawliau Dynol yn cael ei ddatblygu unwaith y bydd cynnydd digonol wedi'i wneud ar y gwaith polisi sy'n angenrheidiol i ategu hyn. Yn y cyfamser, rydym yn parhau i ymgysylltu â rhanddeiliaid i godi ymwybyddiaeth, ac rydym yn datblygu cynigion manylach y byddwn yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf amdanynt maes o law.

6. Fel y nodwyd yn ein hymateb cyhoeddedig i'r adroddiad ym mis Mai 2022, mae Argymhelliad 39 yn argymhelliad i Gymdeithas y Gyfraith a Chyngor Cyfraith Cymru hyrwyddo ymwybyddiaeth o ddeddfwriaeth cydraddoldeb a hawliau dynol ymhlith y proffesiynau cyfreithiol yng Nghymru, yn enwedig fframweithiau cyfreithiol sy'n unigryw i Gymru.

Er ein bod yn cydnabod pwysigrwydd ymwybyddiaeth dda o ddeddfwriaeth cydraddoldeb a hawliau dynol yng Nghymru, nid yw Cymdeithas y Gyfraith na Chyngor y Gyfraith yn gyfrifol am addysg gyfreithiol a datblygiad proffesiynol parhaus. Yr Awdurdod Rheoleiddio Cyfreithwyr sy'n gyfrifol am gyfreithwyr yng Nghymru, ac mae'r rheoleiddwyr cyfreithiol eraill yn gyfrifol am y proffesiynau cyfreithiol eraill y maent yn eu rheoleiddio, er enghraifft Bwrdd Safonau'r Bar mewn perthynas â bargyfreithwyr yng Nghymru. Byddem yn awgrymu mai mater i'r sector cyfreithiol yn ei gyfanrwydd, gan gynnwys y Bar, ysgolion y gyfraith a darparwyr addysg a hyfforddiant cyfreithiol eraill, yn ogystal â sefydliadau eraill sydd â rolau a chyfrifoldebau perthnasol fel y Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru a Chyfraith Gyhoeddus Cymru, yw ystyried sut y gellir hyrwyddo ymwybyddiaeth o ddeddfwriaeth cydraddoldeb a hawliau dynol yng Nghymru ymysg y proffesiynau cyfreithiol a sefydliadau a rhwydweithiau eraill yng Nghymru.

Sefydlwyd Cyngor Cyfraith Cymru ar ôl cyhoeddi'r adroddiad. Mae gan y Cyngor grŵp addysg a hyfforddiant sydd wedi bod yn gweithio ar ddau brosiect blaenoriaeth cychwynnol ers 2022, un ar gwricwlwm cyfraith Cymru ar gyfer graddau israddedig yn y gyfraith ac un ar addysg gyfreithiol gyhoeddus yng Nghymru. Byddwn yn ysgrifennu at yr Arglwydd Lloyd-Jones, sef Llywydd Cyngor Cyfraith Cymru, a Dylan Rhys Jones a Huw Pritchard, sy'n arwain y grŵp addysg a hyfforddiant ar y cyd, i dynnu eu sylw at yr adroddiad *Cryfhau a Hyrwyddo Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yng Nghymru*.

Mae'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn aelod o'r Grŵp Cyngori ar Adnoddau Dynol a'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol. Roedd Comisiwn Cenedlaethau'r Dyfodol yn aelod o'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol tan yn ddiweddar, ond nid yw'n bresennol mwyach oherwydd ei adnoddau o ran staff. Mae bellach yn derbyn y cofnodion. Roedd Comisiwn Cenedlaethau'r Dyfodol a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol yn rhan o'r gweithgor i ddatblygu datganiad o ymrwymiad i hawliau dynol.

Adnoddau

7 – 11 wedi'u cyfuno

O ystyried yr argymhellion ar draws y llywodraeth, nid yw'n bosibl darparu dadansoddiad llawn nac ystyrion o'r adnoddau dan sylw. Yn y tîm polisi hawliau dynol uniongyrchol, rwy'n dal yn sicr bod yr adnoddau'n adlewyrchu anghenion esblygol y gwaith wrth i'r uchelgeisiau gynyddu. Mater i'r Ysgrifennydd Parhaol yw dyrannu adnoddau. Roedd yr adnoddau a ddyrannwyd yn wreiddiol i'r tîm hwn yn seiliedig ar y ddealltwriaeth dros dro o natur y gwaith yr oedd ei angen ac wrth i'r gwaith esblygu. Ar hyn o bryd mae'r tîm yn cynnwys un Swyddog Gradd 7; un Uwch Swyddog Gweithredol; ac 1 Uwch Swyddog Gweithredol Cyfwerth ag Amser Llawn. Mae Swyddog Gweithredol wedi cael ei recriwtio'n ddiweddar, a bydd yn dechrau ym mis Tachwedd.

Mae'r tîm hwn yn ymdrin â'r gwaith i ymateb i argymhellion adroddiad SAEHR a chefnogaeth ar gyfer y Grŵp Cynghori ar Hawliau Dynol a'r Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol a drafodir uchod, ac mae'n ymdrin â gwaith ar asesiadau o'r effaith ar hawliau dynol, ymgysylltu â Llywodraethau eraill y DU a'r Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol mewn perthynas â hawliau dynol, ac adrodd ar gytundebau hawliau dynol rhyngwladol yn y DU. Mae gwaith y tîm wedi cynnwys cefnogi ymgysylltiad Llywodraeth Cymru ar dair Deialog gyda Phwyllgorau'r Cenhedloedd Unedig yn ystod y 12 mis diwethaf – Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau Pobl Anabl; y Cyfamod Rhyngwladol ar Hawliau Sifil a Gwleidyddol (Mawrth 2023); a'r Confensiwn Rhyngwladol ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu ar sail Hil. Mae'r tîm hefyd yn dechrau paratoi i fod yn bresennol yn Neialog y DU gyda Phwyllgor y Cenhedloedd Unedig ar y Cyfamod Rhyngwladol ar Hawliau Economaidd, Cymdeithasol a Diwylliannol ym mis Chwefror 2025.

Gweddill tymor y Senedd

12. Fel yr amlinellwyd, mae'r camau gweithredu ar ymgorffori yn amodol ar ganlyniadau gwaith y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol. Rydym yn bwriadu rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd ar draws ein gwaith Hawliau Dynol ddechrau 2025.

13. Byddaf yn ystyried gwneud datganiad llafar ar ymgorffori ar yr adeg briodol pan fydd gwaith y Gweithgor Opsiynau Deddfwriaethol yn ddigon datblygedig i er mwyn i ni fod yn gallu rhoi diweddariad ystyrlon i'r Senedd.

Argymhellion cyfiawnder

Mae sawl argymhelliad yn adroddiad SAEHR yn ymwneud â chamau gweithredu ar Gyfiawnder. Mae safbwynt Llywodraeth Cymru yn ymateb mis Mai 2022 yn dal i sefyll. O ran Argymhelliad 26, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru ddiweddariad ym mis Chwefror eleni ar y cynnydd y mae wedi'i wneud o ran bwrw ymlaen ag argymhellion Comisiwn Thomas. Mae'r adroddiad ar gael [yma](#).

Gobeithio bod y diweddariad hwn yn rhoi'r wybodaeth sydd arnoch ei hangen.

Yn gywir,

Jane Hutt AS/MS

Ysgrifennydd y Cabinet dros dros Gyfiawnder Cymdeithasol, y Trefnydd a'r Prif Chwip
Cabinet Secretary for Social Justice, Trefnydd and Chief Whip
Cc: Charles Whitmore, Professor Simon Hoffman and Dr Sarah Nason